

Шта је заједничко највећем броју земаља данас? И то оним које је незамисливо поредити, рецимо Швајцарској, Сјеверној Кореји, Црној Гори, Србији, САД, Јужноафричкој републици и тако даље? Појединачним грађанима су то можда многе ствари, али на државном нивоу искључиво једна – „демократија”. То је вјероватно најмоћнија ријеч данас, независно од тога како схватате њено значење она има моћ идола, златног телета.

Демократија је иначе систем владавине најпознатији по својој примјени у античкој Атини и представља „владавину народа“. Шта је то тада значило? Значило је да је носилац суверености у атинском полису био народ, односно његови слободни грађани (особе мушког пола, када достигну зрелост, а нису роб или странац). Ово је прилично рестриктивно, мора се признати, али рецимо у Швајцарској, жене су добиле право гласа тек у 1971. години. А и тад је њихово право гласа (а и право гласа мушкараца) представљало далеко мање од оног које су имали у старој Атини. Бити носилац суверености је значило следеће – периодично се окупљала народна скупштина која је одлучивала о свим битним одлукама за полис – рецимо о ратним плановима, односима са другим полисима, законима, порезу, свему битном што можете да замислите. Извршна власт се бирала од свих тих слободних грађана, некад коцком, некад изборима, те је свако могао бити на некој битној позицији. Када следећи пут кажете да је демократија „владавина народа“ знајте да ово представља такву владавину, јер су народ дефинисали мало друкчије него ми у овом времену (народ = слободни грађани, по оној дефиницији слободног грађанина која је већ дата).

Данас је овако нешто неизводљиво, што је разумљиво због далеко већих и неколико пута насељенијих држава. Али како је могуће да је демократија постала таква мантра? Када неку одлуку спроводимо, битно је да се каже да је то „демократски”, о чему год да се ради. Када се гласа онако како владоци желе, онда се гласа „демократски”, а када желимо да осудимо наше непријатеље, рећи ћемо да су противници „демократије”. Ово је нарочито занимљиво јер, у граду који сматрамо мајком демократије, Атини, ситуација није била таква све до њених најцрњих дана. Платон је причао да је демократија један од најгорих система, једино што је горе од ње је анархија и у неким случајевима тиранија. Аристотел је сматрао да је демократија (тј. република, као нека варијанта представничке демократије која стоји на јаким законима) не претјерано добар систем али вјероватно најприхватљивији за највећи могући број ситуација. Херодот, који је живио у доба највећег процвата тог система је доводио у питање да ли је демократија најбоља опција, и иако је сматрао да јесте, нашао је за сходно да провјери, за разлику од људи данас. С

друге стране, малтене сваки озбиљнији политички мислилац је сматрао да на различитом простору у различито вријеме мора да се примјени другачији политички систем, да нема универзалне вриједности, да би доношење једног (рецимо демократског) система на силу било гдје био потпуно сулуд пројекат. Ово важи и за најбитнију присталицу представничке демократије до данас, Џона Стјуарта Мила.

Шта нам се десило у међувремену? Данас постоји јака цензура (иако је неће тако назвати); не смије се бити било шта што је у супротности са демократијом; присталице анархије, монархије, ауторитарног социјализма, просвећене диктатуре (аристократије) су остракизовани на сваки могући начин. Сваки систем се бранио снажно, против оних који су га доводили у питање, научили смо то на овим просторима добро, кроз социјализам-титоизам прије свега. Али овдје је занимљиво да се демократија данас користи нетолеранцијом, цензуром и сличним мјерама против чега би заправо требала да се бори. Само мало погледајте око себе и видјећете до које мјере се покушавају маргинализовати било који чиниоци који не прихватају демократију као свог идола. И то није једини недемократски иступак „демократија“ данас. Изгласаће се закони против којих је велика већина грађана и јавности (види: Закон о информисању, Србија), партије ће подржати Устав иако знају да гласачи чији би требали да су представници, не желе тај акт (гласање за Црногорски Устав) или приступити војном савезу против којег су се гласачи на референдуму изјаснили (Словеначки улазак у НАТО). То би требала да буде владавина народа, оног истог народа преко којег се изгледа гази сваком могућом приликом. Свијет није много другачији. У Сједињеним Америчким Државама, предсједничком систему, на снази је закон који дозвољава побједу кандидата који освоји мање гласова, због специфичног система електорских гласова по федералним јединицама. Европска Унија ће донијети Устав, грађани га оборити на референдуму, па ће онда исти тај Устав донијети као споразум, пошто за то нема директног изјашњавања гласача. Осим у једној земљи која ће га оборити. И онда ће морати да гласају опет, док не гласају по вољи власти. Владавина мањине, не владавина народа.

Шта све ово говори? Да је моћ једне ријечи толико јака иако се она сама извитоперила до непрепознатљивости. И против тога се треба борити, критиковати и наступати што јаче. Можда је Черчил у праву када је рекао да демократија није идеалан систем, али да је најбољи који имамо досад. Што не значи да нисмо у могућности да нађемо неки нови и бољи. Монархија је било старо рјешење за стари проблем. Комунизам исто. Демократија пријети да постане тако нешто. Зато је потребно стално водити дијалог, стално пружати позитивне и негативне критике, а не постављати априорне системе вриједности. Једна ријеч не смије да има такву и толику моћ. Убиство је убиство, а лаж је лаж, и то што кажете да је то било „демократски“ неће промјенити ствар. Нажалост, изгледа да је данас то заборављено. Због тога треба оборити моћ те једне ријечи.